

Kantova sociálna filozofia – otázky i odpovede pre dnešok

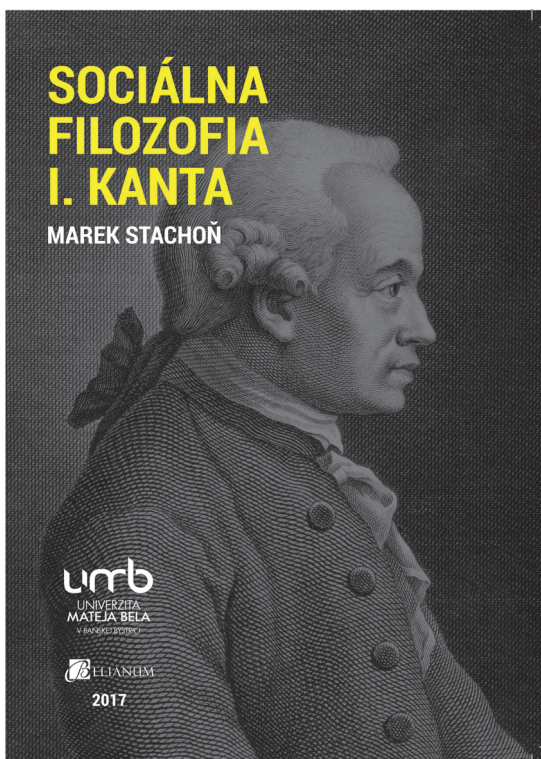
Peter
Kyslan

University of Presov,
Slovakia

Marek Stachoň: *Sociálna filozofia I. Kanta*. Banská Bystrica: Belianium, 2017, 176 s. ISBN 978-80-557-1333-5.

Koncom roku 2017 uzrela svetlo sveta zaujímavá monografia mladého akademika z Banskej Bystrice, Mareka Stachoňa. V slovenskom filozofickom prostredí toto dielo vyplnilo prázdne miesto v problematike sociálnej filozofie Immanuela Kanta. Aj keď možno evidovať vedecké príspevky (L. Belás, F. Novosád, T. Münz, E. Andreanský a samotný autor) analyzujúce sociálnu teóriu Kanta a jej špecifické roviny a oblasti, ucelené monografické dielo do vydania predstavovanej knihy absentovalo.

Takto tematicky orientovaný monografický počín potvrdzuje, po prvé, autorov niekoľkoročný výskumný záujem o sociálne učenie Kanta, po druhé, skutočnosť, že sociálna filozofia a témy s ňou spojené sú zároveň orientáciami súčasného európskeho a svetového výskumu Kanta, a po tretie, fakt, že

problematika „sociálna“ sa aktuálne stáva prítlačlivou témou v diskurze širšom než filozofickom. Je zjavné, že plody praktickej filozofie Kanta, či už v politickej, etickej, alebo sociálnej oblasti sú výsledkami jeho kritickej filozofie, ale tiež citlivého vnímania skutočnosti. Kant napriek svojej povahe a skutočnosti, že vôbec necestoval, prostredníctvom správ z novín a kníh vnímal politické a sociálne dianie na európskom kontinente aj mimo neho. Preto možno tvrdiť, aj podľa autora M. Stachoňa, že koncepcia Kanta „ponúka reflexie a podnety nadčasového charakteru. Je schopná prehodnocovať, zdôvodňovať náš život a konanie spoločnosti ako celku“.¹

Autor v úvode avizuje filozofický záujem o analýzu spoločnosti, spoločenských kategórií a javov – spravodlivosť, sloboda, spoločenský poriadok. Rekonštrukčným spôsobom realizuje dejinno-filozofické a systematické skúmanie sociálneho učenia I. Kanta. Autor tiež polemizuje o možnej Kantovej „štvrtej kritike“ a vymedzuje metodológiu výskumu a spôsob uvažovania v publikácii, pričom píše o axiomatickej štruktúre pojmov Kantovej filozofie, bez ktorej nie je možné pochopiť význam jednotlivých sociálnofilozofických myšlienok.

Na začiatku knihy Stachoň priznáva vážny problém skrytosti sociálneho konceptu Kanta a zároveň pomenúva snahu o odkrytie stavby Kantovej sociálnej filozofie ako celku. V tomto smere je autor motivovaný svojím dlhodobjším výskumom a podporu nachádza tiež v súčasnom európskom a svetovom bádani v avizovanej oblasti.

Práca je zložená zo štyroch samostatných, ale nie izolovaných kapitol. V prvej kapitole *Sociálna filozofia a Kant* autor analyzuje problém definovania jadra sociálnej filozofie prostredníctvom pojmu „sociálno“ a poukazuje na prepojenie tohto jadra s Kantovou filozofiou. Vo vymedzení pojmu „sociálno“ bola autorom naznačená ideovo-koncepčná línia celej práce. Podľa Stachoňa (kantovské) „sociálno“ je sféra ľudských aktivít, v ktorej sa odohráva reflexia a ochota usporiadať spoločnosť lepšie. Následne daný termín nutne diferencuje od pojmu sociálne dianie. „Sociálno“ teda nie je nič metafyzické a špekulatívne.² Okrem spomenutého autor uvádza kontext novovekej filozofie a jej vplyv na Kanta a Kantovo miesto v nej. Aktualizačný moment sa objavuje v spojitosti s vplyvom Kanta na súčasné úvahy sociálnej filozofie. Záver kapitoly inovatívne predstavuje Kantovu slávnu štvrtú otázku „Čo je človek?“ a jej sociálny rozmer. V tomto zmysle autor zdôrazňuje znalosť človeka (antropológiu) v úzkom vzťahu so sociálnou filozofiou. Problém človeka Kant vidí cez prizmu problému spoločnosti a zdôrazňuje, že hľadaním riešení tohto problému spoznáваме

¹ Stachoň, M.: *Sociálna filozofia I. Kanta*. Banská Bystrica: Belianium, 2017, s. 147.

² Porovnaj: *ibid.*, s. 14 – 15.

hlavne seba.

V druhej kapitole *Kant ako sociálny mysliteľ* autor poukazuje na predpoklady a východiská iniciujúce a formujúce jeho sociálnu filozofiu. V tejto časti je čitateľovi ponúknutý systematický prístup a analýza vzťahu Kantovej filozofie dejín a etiky so sociálnym učením. Podstatou problému chápania dejín a problému morálky je podľa autora spoločenský kontext. Autor prezentuje znalosť kantovského systému a redefinuje významy a venuje sa problému liberalizmu, povinnosti, dejín, výchovy (Bildung), etického spoločenstva atď.

Tretia časť monografie nesie názov *Kantova občianska spoločnosť* a predstavuje otázky vzniku spoločnosti a jej organizovania. Stachoň vymedzuje sociálnofilozofické pozadie a charakter Kantovej filozofie práva a politiky. Ďalej analyzuje fenomény, ktoré zakladajú, udržujú, formujú i narušajú občiansku spoločnosť. Okrem iného sa venuje známemu problému nedružnej družnosti, občianskeho stavu a politického spoločenstva. V tejto súvislosti je potrebné oceniť autorovu schopnosť transformovať kantovské pojmy do súčasného sociálnoteoretického jazyka.

Štvrtá kapitola *Cesta k svetoobčianstvu* obsahuje analýzu fenoménu svetoobčianstva, ktorá sa orientuje na riešenie vzťahov na medzinárodnej úrovni, ale aj na miesto jednotlivca na Zemi, jeho práva a povinnosti. Ďalej sa v kapitole riešia možnosti rozvíjania sa štátov, tvorba svetoobčianskych podmienok života a vytváranie globálneho morálneho celku. Zaujímavým argumentom vo vzťahu k hlavnej téme je vysvetlenie záujmu o svetoobčianstvo v zmysle – kozmopolitizmus ako najúčinnnejšia sociálnokritická pozícia.

Zámerom Mareka Stachoňa v jeho monografickej prvotine je dokázať, že Kant nie je len noetik a etik, ale aj sociálny filozof v prísnom zmysle slova, riešiaci najpálčivejšie sociálne otázky, v mnohých prípadoch viažuce sa aj na náš sociálne problematický dnešok. Ďalej, podľa autora, Kant svojou sociálnou filozofiou dáva svojej praktickej filozofii zmysel a rozmer uskutočniteľnosti, dopĺňa ju o konkretizačný aspekt.

V závere knihy autor zaujímavo hodnotí, že „Kantova sociálna filozofia je nadčasová vďaka kvalitám apriórneho zdôvodnenia tejto spoločenskej normativity, odkrývaniu účelu dejín a spoločenských procesov a vďaka ideovému vystuženiu, ktorého základ tvoria idey regulatívneho charakteru. Vyhyba sa tak tendenčnosti a experimentovaniu s deskripčnými faktami, čo pre sociálno-filozofické poznanie môže byť deformujúce.“³ Takto uvažuje a analyzuje samotný autor publikácie. Kto by čakal implementovanie kantovských ideí do konkrétnych súčasných sociálnych javov (ako sa to často robí), ostal by sklamaný. Naopak, treba oceniť, že Stachoň postupuje teoreticko-kriticky a konzistentne,

³ Ibid., s. 147.

podobne ako samotný Kant,⁴ a ostáva v rovine vymedzení sociálnych noriem bez konkrétnych tendenčných a politicky neobjektívnych argumentácií.

Mgr. Peter Kyslan, PhD.

Inštitút filozofie

Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove

Prešov, Slovenská republika

peter.kyslan@unipo.sk

⁴ „V úvahách o mieste človeka v spoločnosti je Kant konzistentný.“ (Belás, L. – Belásová, L.: Problematika občianstva v diele I. Kanta. In: *Studia Philosophica Kantiana*, č. 2, 2012, s. 47.)